

Warszawa, dnia 11 grudnia 2009 r.

RPO-630571-VII-7020/7002/09/JM

I n f o r m a c j a

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Oddziale Zewnętrznym przy ulicy Toruńskiej w Bydgoszczy, podległym Aresztowi Śledczemu w Bydgoszczy (Wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 28 października 2009 r. przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytację w Oddziale Zewnętrznym przy ulicy Toruńskiej 276 w Bydgoszczy (zwanym dalej Oddziałem).

Działając jako Krajowy Mechanizm Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny pod względem ochrony osadzonych przed torturami oraz okrutnym, nieludzkim i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Oddziału i jego podstawowych problemach, udzielonej przez jego kierownika;
- obejrzelili teren oraz pomieszczenia jednostki, w tym wybrane losowo cele mieszkalne, łaźnię, ubikacje, świetlicę, salę do ćwiczeń, palarnię, pomieszczenie magazynowe, zmywalnię naczyń, sale widzeń, ambulatorium oraz salę komputerową;

- przeprowadzili w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi;
- przeprowadzili na podstawie kwestionariusza, rozmowy w cztery oczy z 12 osadzonymi.

Ustalenia dokonane na podstawie wymienionych czynności pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali dyrektorowi Aresztu Śledczego w Bydgoszczy, jego zastępcom, kierownikowi Oddziału i kierownikom podstawowych służb Aresztu oraz wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

2. Charakterystyka Oddziału.

Oddział położony jest na obrzeżach miasta. Jest on jednostką typu otwartego, przeznaczoną dla skazanych mężczyzn, recydywistów penitencjarnych (R-3/p i R-3/z).

3. Ogląd Oddziału.

Zabudowę Oddziału stanowią: parterowy pawilon mieszkalny osadzonych, z częścią socjalno-administracyjną. Budynki te zostały wzniesione na początku lat siedemdziesiątych XX wieku. W ostatnich latach przeprowadzono w nich kapitalny remont (zakończony w 2007 r.), w wyniku którego ich stan techniczny, a także warunki zakwaterowania osadzonych znacznie się poprawiły.

Przeprowadzony ogląd całego terenu Oddziału a także pomieszczeń w znajdujących się na nim budynkach, w tym wizytacja cel mieszkalnych oraz uzyskane w związku z tym informacje, pozwoliły stwierdzić m.in, że:

3.1 W Oddziale są **cele mieszkalne** o pojemności od 4 do 6 osób. Ich stan techniczny jest bardzo dobry, a wygląd estetyczny. Wyposażenie cel stanowią piętrowe łóżka (każde z drabinką i zabezpieczeniem górnej kondygnacji), szafki, stoły i taborety. Wszystkie sprzęty są stosunkowo nowe, użytkowane od 2007 r. W dobrym stanie są również materace, koce oraz pościel, ręczniki i ścierki. W celach zamontowane są gniazda elektryczne, dzięki czemu ich mieszkańcy mają możliwość korzystania z grzałek, czajników oraz własnego sprzętu RTV.

Oświetlenie światłem naturalnym i sztucznym jest wystarczające do czytania i pisania. W celach jest wentylacja grawitacyjna, osadzeni mogą je również wietrzyć otwierając okna. Cele nie są skanalizowane. Skazani korzystają z łaźni i sanitariatów znajdujących się w pawilonie.

3.2 Osadzeni myją się i kąpią w łaźni, która jest wyposażona w 9 kabin (oddzielonych od siebie i osłoniętych kotarami), 24 umywalki i 3 stanowiska do mycia nóg. Znajduje się tam również, przeznaczona do użytku osadzonych, pralka z wirówką. W bezpośrednim sąsiedztwie jest toaleta z 7 kabinami i 8 pisuarami. Pomieszczenia te są w bardzo dobrym stanie technicznym, mają ściany wyłożone glazurą, a podłogi terakotą. Wszystkie urządzenia stanowiące ich wyposażenie są nowe. Ciepła woda w umywalkach dostępna jest przez całą dobę, a w kabinach natryskowych tylko w czasie regulaminowo przeznaczonym na kąpiel. Zgodnie z obowiązującym w Oddziale porządkiem wewnętrznym, kąpiel osadzonych odbywa się w każdą środę, w godzinach 9⁰⁰ – 12⁰⁰ i 15⁰⁰ – 18⁰⁰. W uzasadnionych wypadkach za zgodą kierownika Oddziału, a w czasie jego nieobecności dowódcy zmiany, osadzeni mogą kąpać się w innym czasie.

3.3 Posiłki dla osadzonych przygotowywane są w kuchni Aresztu Śledczego w Bydgoszczy i dowożone w specjalnych termosach. Na terenie Oddziału są porcjowane i wydawane do cel mieszkalnych.

3.4 Kantyna w Oddziale prowadzona jest przez ten sam podmiot co w Areszcie Śledczym w Bydgoszczy. Osadzeni mogą dokonywać w niej zakupów w każdą sobotę i niedzielę.

3.5 Podstawową opiekę medyczną nad osadzonymi sprawuje lekarz ogólny oraz pielęgniarka (pracownicy ZOZ-u Aresztu Śledczego w Bydgoszczy). Lekarz przyjmuje pacjentów raz w tygodniu, we wtorki w godzinach 17⁰⁰ – 18⁰⁰. Opiekę pielęgniarską osadzeni mają zapewnioną od poniedziałku do piątku, najczęściej w godzinach od 6⁰⁰ do 14⁰⁰. Jedynie we wtorki pielęgniarka pracuje w godzinach 6⁰⁰ - 12⁰⁰ i 16³⁰ - 18³⁰. W przypadkach nagłej choroby, potrzeby pobrania materiału do badań laboratoryjnych lub wykonania innych badań, a także odbycia konsultacji specjalistycznych oraz wizyty u stomatologa, skazani dowożeni są do Aresztu Śledczego w Bydgoszczy. Na terenie

Oddziału świadczenia medyczne udzielane są osadzonym w dobrze wyposażonym i zaopatrzonym w niezbędne leki ambulatorium.

3.6 Opiekę duszpasterską nad skazanymi sprawuje kapelan katolicki. Mogą to również czynić (w zależności od potrzeb zgłaszanych przez osadzonych) przedstawiciele innych kościołów i związków wyznaniowych działających w Polsce, z którymi administracja Aresztu zawarła umowy o wykonywaniu usług religijnych. Potrzebę skorzystania z indywidualnej usługi, udzielonej przez kapelana lub innego kanonicznie uprawnionego przedstawiciela kościoła lub wyznania, osadzeni zgłaszają wychowawcy. Msze św. odprawiane są w pomieszczeniu sali widzeń lub w świetlicy co drugi piątek, w godzinach popołudniowych. Aktualnie na terenie Oddziału nie prowadzą działalności wyznaniowej przedstawiciele innych kościołów. Natomiast bardzo dobrze układa się współpraca z Katolickim Stowarzyszeniem Religijnym „Arka”, wchodzącym w skład Fundacji Instytutu Świętego Brata Alberta, Oddział Kujawsko-Pomorski z siedzibą w Inowrocławiu. Spotkania z jego przedstawicielami odbywają się w czwartki, w godzinach popołudniowych i cieszą się dużym zainteresowaniem osadzonych.

3.7 Skazani korzystają z widzeń raz w tygodniu w niedzielę, w godzinach 8⁰⁰ – 15⁰⁰. Jeżeli nie pracują mogą za zgodą kierownika Oddziału odbywać je również w inne dni tygodnia, z wyjątkiem dni świątecznych. Są one realizowane w sali widzeń składającej się z dwóch różnej wielkości pomieszczeń. W mniejszym znajdują się 4 stoliki, a w większym 6. W niedzielę, w czasie trwania widzeń, otwarta jest zawsze kantyna, w której odwiedzający mogą zakupić w ramach poczęstunku napoje oraz inne produkty. Niezależnie od tego, w sali widzeń są czajniki elektryczne, z których osadzeni mogą korzystać jeżeli chcą sami przygotować ciepłe napoje dla siebie i gości. Zgodnie z decyzją dyrektora Aresztu, skazani mogą zabrać do celi produkty zakupione w kantynie przez odwiedzających za kwotę 100 zł.

3.8 Osadzeni zatrudniani są przy pracach porządkowych i pomocniczych na rzecz jednostki, u kontrahentów zewnętrznych, a także przy pracach publicznych na rzecz miejscowej społeczności.

W czasie wizytacji prace porządkowe i pomocnicze na rzecz jednostki wykonywało w wymiarze pełnego etatu 11 skazanych. Pracowali oni m. in. jako wydający posiłki, porządkowi oraz na stanowiskach konserwatora, fryzjera i pomocnika magazyniera.

Kierownik Oddziału wyjaśnił, że w 2008 r. pracowało 90 % przebywających tu osób. Od września 2008 r. zatrudnienie zaczęło systematycznie spadać, co wiązało się ściśle z kryzysem gospodarczym, który również dotknął Polskę. W okresie letnim bieżącego roku pracowało więcej osób, m.in. przy rekultywacji terenów zielonych i pracach budowlanych, co skończyło się jesienią. Administracja Aresztu cały czas podejmuje działania w celu pozyskania nowych kontrahentów, którzy chcieliby zatrudnić skazanych.

3.9 Podstawowymi formami **działalności kulturalno-oświatowej** są: zajęcia świetlicowe, wypożyczanie książek, oglądanie programu telewizyjnego (wielu osadzonych korzysta z własnych odbiorników TV), czytanie prasy.

W Oddziale jest świetlica, której wyposażenie stanowią: telewizor, stół do ping-ponga oraz stoliki i krzesła. Osadzeni mogą tam również wypożyczać książki (mieści się tam punkt biblioteczny), a także czytać prasę codzienną. Dla potrzeb osadzonych Oddział kupuje po jednym egzemplarzu dwóch dzienników (Gazety Pomorskiej i Ekspresu Bydgoskiego) oraz udostępnia im w dużej ilości prasę ze zwrotów.

Ponadto, w Oddziale organizowane są turnieje (m.in. gry w siatkówkę, warcaby, domino, Pro Evolution Soccer), koncerty muzyczne (działa zespół muzyczny „Paragraf 2009”), spotkania z ciekawymi ludźmi. Skazani często uczestniczą w imprezach sportowych organizowanych na terenie Bydgoszczy oraz w okolicznych jednostkach penitencjarnych, biorą udział w corocznej Akcji „Sprzątanie Świata”, wyjeżdżają na wycieczki i pielgrzymki. W bieżącym roku odbyło się w Oddziale spotkanie z grupą teatralną, w którym uczestniczył Stefan Paźniak, wiceprezes ds. artystycznych Krajowego Klubu Iluzjonistów. Ponadto, zespół muzyczny Oddziału wystąpił na Starym Rynku w Bydgoszczy w ramach Dnia Solidarności z Osobami Chorymi na Schizofrenię.

Skazani przebywający w Oddziale mają wiele możliwości uczestniczenia w zajęciach sportowych. Mogą korzystać z wyposażonej w atestowany sprzęt sali do ćwiczeń siłowych oraz urządzenia do ćwiczeń na wolnym powietrzu typu „Atlas”, a także grać w tenisa stołowego. Mają też dobrą bazę do uprawiania sportu na powietrzu, w postaci boisk do gry w piłkę nożną, siatkówkę i koszykówkę.

3.10 Kadre penitencjarną w Oddziale stanowią kierownik i dwóch wychowawców.

Pracują oni na co dzień z osadzonymi, wykonując bieżące obowiązki administracyjne w oddziale mieszkalnym, udzielają osadzonym różnego rodzaju pomocy i porad, podejmują działania mające na celu zapobieganie negatywnym przejawom podkultury przestępczej. Organizują również dla osadzonych kursy zawodowe oraz zajęcia o charakterze edukacyjnym i rozrywkowym, prowadzone w ramach działalności kulturalno-oświatowej.

W 2008 r. w Oddziale zorganizowano 4 kursy przyuczające do zawodów: brukarza, operatora wózków jezdniowych, posadzkarza-glazurnika i spawacza. Na rok 2009 zaplanowano 5 takich kursów, z których 3 przeprowadzono do czasu wizytacji. Były to kursy przyuczające do pracy w charakterze brukarza, malarza-szpachlarza i operatora wózków jezdniowych. Do zrealizowania pozostały jeszcze kursy: spawacza i magazyniera z elementami obsługi komputera i wózków jezdniowych.

Opiekę psychologiczną nad osadzonymi sprawuje psycholog Aresztu Śledczego w Bydgoszczy. Przyjeżdża on do Oddziału gdy jest taka potrzeba, jednak nie rzadziej niż raz w miesiącu.

W Oddziale jest rzecznik skazanych, wybrany przez osadzonych i powołany do pełnienia tej funkcji (na okres roku) przez dyrektora Aresztu Śledczego w Bydgoszczy. Wykonuje on zadania opiniodawcze i konsultacyjne, pośredniczy w przekazywaniu wniosków i poglądów skazanych na spotkaniach z kierownictwem jednostki.

4. Informacje uzyskane na podstawie rozmów z osadzonymi.

W toku wizytacji rozmawiano z osobami pozbawionymi wolności w czasie oglądu jednostki: w świetlicy, podczas zajęć kulturalno-oświatowych, w celach mieszkalnych. Przeprowadzono również rozmowy ukierunkowane na kwestie przestrzegania praw przysługujących osadzonym, według opracowanego kwestionariusza, z 12 osobami. Czterech z nich (skazanych w wieku powyżej 60 roku życia) wytypowano z uwagi na większe, niż w przypadku pozostałych osadzonych, narażenie na niewłaściwe traktowanie, pozostałych wybrano losowo. Rozmowy według kwestionariusza odbywały się w cztery osoby, w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez pozbawionych wolności. Podczas tych rozmów osadzeni wyrazili opinie, że ich prawa są w pełni przestrzegane. Twierdzili, że są właściwie traktowani przez personel Oddziału. Z dużą sympatią i szacunkiem wypowiadali się o pracy wychowawców podkreślając, iż podejmują oni wiele starań aby zorganizować skazanym możliwie dużo zajęć, dzięki którym pożytecznie wykorzystują swój wolny czas. Wszyscy osadzeni, z którymi rozmawiano, bardzo pozytywnie ocenili warunki pobytu w Oddziale, a także świadczoną im pomoc medyczną. Nieliczne zgłoszone przez nich uwagi, nie były głosami krytyki lecz postulatami, których uwzględnienie mogłoby zdaniem skazanych jeszcze polepszyć warunki w jakich odbywają karę. Postulaty te dotyczyły: zezwolenia na częstszą niż raz w tygodniu kąpiel, zmniejszenia przerwy czasowej pomiędzy wydaniem śniadania (6⁰⁰) i obiadu (15³⁰), zezwolenia na przesyłanie w paczkach produktów przygotowanych przez rodzinę (np. pieczone mięso), podjęcia działań w celu zainstalowania w Oddziale większej liczby samoinkasujących aparatów telefonicznych (są dwa i często trzeba czekać w kolejce).

6. Wnioski i zalecenia.

W ocenie wizytujących prawa skazanych odbywających karę w Oddziale Zewnętrznym przy ulicy Toruńskiej, podległym Aresztowi Śledczemu w Bydgoszczy, są w pełni przestrzegane. Wrażenia wyniesione z bytności

w celach i innych pomieszczeniach pawilonu mieszkalnego, rozmów z osadzonymi i funkcjonariuszami Służby Więziennej pozwalają stwierdzić, że atmosfera w Oddziale jest bardzo dobra, a relacje między osadzonymi i wychowawcami prawidłowe.